

6. OSOBY V PRÁVNÍM SMYSLU

6.1. Pojmy osoba, právní osobnost, svéprávnost

Po staletí byl za osobu v právním smyslu (subjekt práva) považován pouze **člověk**. Až mnohem později, v souvislosti s rozvojem obchodu a s průmyslovou revolucí, začaly být za osoby v právním smyslu uznávány i od člověka odlišné entity (**právnícké osoby**). Pojem **osoby** v právním smyslu tedy vymezuje středobod právního řádu, k němuž se vztahují práva a povinnosti stanovené právním řádem. Každá osoba je vybavena **aktivním a pasivním statutem**.

Právní osobnost (pasivní status osoby) je způsobilost být v mezích právního řádu nositelem práv a povinností.

Svéprávnost (aktivní status osoby) je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

Práva a povinnosti může mít a vykonávat **jen osoba** a pouze po ní lze plnění povinnosti vymáhat. Platí též, že je-li zřízeno právo nebo uložena povinnost něčemu, co osobou není, přičte se právo nebo povinnost osobě, které podle povahy případu náleží.

Příklad: *Darujete-li andulce vaší sousedky sépiovou kost, darujete ji de iure sousedce.*

Příklad: *Je-li v závěti uvedeno, že 10 tisíc korun českých zůstavitel odkazuje na opravu obecní zvonice, je příjemcem odkazu obec.*

Příklad: *Pořídí-li osamělý milionář ve své poslední vůli způsobem, že určí jako beneficianta plnění ze svěřenského fondu (mortis causa zřízeného) svého věrného psa Richarda, je pak na svěřenském správci, aby takové plnění zajistil a obstaral.*

Osoby v právním smyslu se vyskytují ve dvou formách: **osoby fyzické a osoby právnícké**. Zatímco **člověk** je **osobou přirozenou**, **osoba právnícká je organizovaný útvar**, který je silou zákona nadán samostatnou právní osobností.

6.2. Statusové otázky člověka (fyzické osoby)

Občanský zákoník vychází z tradičního přirozenoprávního konceptu a zakotvuje výslovně, že **každý člověk** (bez ohledu na občanství, pohlaví, vyznání atd.) „...má vrozená, samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany“ (§ 19 OZ).

6.2.1. Právní osobnost člověka

Právní osobnost člověka je součástí lidského bytí a výrazem lidské důstojnosti. Člověk se právní osobnosti ani svéprávnosti nemůže platně vzdát a ani ji omezit.

Člověk nabývá právní osobnost **narozením**. Podmíněnou právní osobnost má však i **nasciturus**, tj. počaté, avšak dosud nenarozené dítě (plod v těle matky), a to za podmínek zákonem stanovených: musí to vyhovovat jeho zájmům, musí se narodit živé a být prokazatelně počato. V pochybnostech se předpokládá, že se dítě narodilo živé (tj. princip v pochybnostech ve prospěch života). Pokud se však živé nenarodí, hledí se na něj, jakoby nikdy nebylo.

***Příklad:** Jana je těhotná. Během jejího těhotenství zemře při autonehodě Michal, otec jejich společně počatého dítěte. Pokud se jejich dítě narodí živé, stalo se dosud nenarozené dítě Michalovým dědicem.*

K zániku právní osobnosti člověka dochází jeho **smrtí**, která je objektivní právní skutečností, s níž právo spojuje mnohé právní následky. Smrt se prokazuje veřejnou listinou (úmrtním listem), kterou vydává příslušný matriční úřad. Tělo je třeba prohlédnout zákonem stanoveným způsobem (lékařem). Nelze-li tělo prohlédnout, avšak smrt se jeví vzhledem k okolnostem jako jistá, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud (v řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních). Soud provede **tzv. důkaz smrti** a určí den, který se pokládá za den smrti.

***Příklad:** Letadlo typu „Čmelák“ se dne 27. 7. 2015 krátce po startu, před zraky zemědělců pracujících na přilehlém poli, zapletlo do drátů vysokého napětí a po několika minutách explodovalo. Podle svědeckých výpovědí i ohledání místa nehody pilot letadla nehodu s přihlédnutím ke všem okolnostem nepřežil. Soud rozhodl o prohlášení za mrtvého, provedl důkaz smrti a určil jako den smrti den nehody.*

K **prohlášení za mrtvého** může soud přistoupit i na základě **tzv. domněnky smrti**, pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky (§ 71 a násl. OZ). Na rozdíl od „důkazu smrti“ se však smrt pouze předpokládá (slovy zákona „lze mít důvodně za to, že zemřel“) a soud takové řízení může zahájit pouze na návrh.

Mohou přitom nastat následující situace:

- a) je-li člověk prohlášen za nezvěstného (je „de iure“ nezvěstný, viz níže) a existují-li vážné pochybnosti, zda je na živu (ačkoli jeho smrt není nepochybná), může

být soudem prohlášen za mrtvého, avšak ne dříve než po uplynutí **5 let** od konce roku, v němž byl prohlášen za nezvěstného;

b) nebyl-li člověk prohlášen za nezvěstného, avšak opustil-li bydliště, nedal o sobě zprávu, není známo, kde se zdržuje (tj. byl „de facto“ nezvěstný) a lze-li mít důvodně za to, že zemřel, lze ho prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí **7 let** od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva o tom, že je na živu.

Úkol: Zákon stanoví i další zvláštní lhůty (u nezletilých osob, zvláštních událostí). Vyhledejte v občanském zákoníku příslušná ustanovení.

Nové soukromé právo rozlišuje mezi „faktickou“ a „právní“ **nezvěstností**. Fakticky „nezvěstný“ (pohřešovaný) je člověk, který opustil své bydliště, aniž by o sobě podal zprávu a ani o něm není známo, kde se zdržuje. Takového člověka může soud (v řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních) prohlásit za nezvěstného „de iure“ (§ 66 a násl. OZ).

Prohlášení za nezvěstného nemá (na rozdíl od prohlášení za mrtvého) vliv na právní osobnost člověka. Následkem takového prohlášení je pouze, že u právních jednání třetích osob (např. rozhodování spoluvlastníků, hlasování na valné hromadě obchodní korporace) se nepřihlíží k jinak potřebnému projevu vůle osoby, prohlášené soudem za nezvěstnou. To však neplatí u záležitostí jeho osobního stavu. Při posuzování situace je vždy třeba přihlížet i k zájmům nezvěstného. Kdo byl prohlášen za nezvěstného, nemůže namítat neplatnost nebo neúčinnost právního jednání učiněného za jeho nepřítomnosti.

Z výše uvedeného je patrné, že je třeba rozlišovat mezi tzv. „důkazem smrti“ a „domněnkou“ smrti, jakož i mezi nezvěstností „de facto“ a „de iure“.

Závisí-li právní následek (např. při dědění) na skutečnosti, zda určitý člověk přežil člověka jiného a není-li jisto, který z nich zemřel jako první, má se za to, že **zemřeli současně**. Soutloví „má se za to“ signalizuje, že jde o právní domněnku vyvratitelnou, která připouští důkaz opaku (§ 27 OZ).

Příklad: Autonehodu nepřežil žádný z dvoučlenné posádky vozu. Nebylo prokázáno, že by jeden člen posádky zemřel dříve než druhý, tudíž se vychází z toho, že zemřeli oba současně.

Zákon podpůrně upravuje i **místo úmrtí**. Není-li zřejmé, kde člověk zemřel, má se za to, že tam, kde bylo nalezeno jeho tělo.

Ke statusu člověka se váže i otázka možnosti **změny pohlaví**. Platné právo (§ 29 OZ) vychází z užšího pojetí, tj. že ke změně pohlaví je nutný chirurgický zákrok (nikoli pouze vnitřní „duševní“ změna). V každém případě však nemá změna pohlaví vliv na právní osobnost člověka; má však vždy za následek zánik manželství (popř. registrovaného partnerství).

6.2.2. Svěprávnost člověka

Svěprávností je třeba rozumět způsobilost člověka nabývat pro sebe vlastním právním jednáním subjektivní práva a povinnosti (tj. **způsobilost samostatně právně jednat**). V širším pojetí zahrnuje i **způsobilost deliktní**, tj. způsobilost nést následky svého protiprávního jednání.

Je-li člověk způsobilý, aby rozpoznal povahu právního jednání a uvědomoval si jeho právní následky, musí si být vědom i právních následků, které vyplynou z jeho činů pro případ, bude-li jednat v rozporu s právem. Svěprávnost člověka má tedy dvě složky: **rozumovou a volní**.

Plné svěprávnosti lze nabýt především zletilostí. Zletilosti se nabývá dosažením 18 let věku (§ 30 OZ), tj. počátkem (00.00) dne, který se shoduje se dnem, kdy se člověk před osmnácti lety narodil. Plné svěprávnosti však může osoba starší 16 let nabýt i před dosažením zletilosti a to dvěma způsoby: uzavřením manželství anebo přiznáním svěprávnosti (tzv. prominutím let), v obou případech rozhodnutím soudu.

Příklad: *Sedmnáctiletý Petr chce podnikat v oboru IT a „neflexibilita“ jeho zákonných zástupců mu brání v rozletu; bydlí sám a žije se vytvářením internetových aplikací. Zároveň si uvědomuje, že být plně svěprávný znamená převzít odpovědnost za sebe sama v plném rozsahu. Soud vyhověl návrhu na přiznání svěprávnosti, pokud s tím bude souhlasit jeho zákonný zástupce a Petr zároveň osvědčí, že je schopen sám se žít a obstarat si své záležitosti.*

Úkol: *Přečtěte si § 37 občanského zákoníku a vyvodte z něj závěr, za jakých podmínek může soud přiznat plnou svěprávnost nezletilému staršímu 16 let i bez souhlasu zákonného zástupce.*

Občanský zákoník v § 31 stanoví: „Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svěprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku“. Kombinuje tak **objektivizující prvek** „nezletilých jeho věku“ směřující k ochraně práv třetích osob s vyvratitelnou právní domněnkou, která pravidlo do jisté míry **subjektivizuje**, s ohledem na osobu jednajícího.

Soudní praxí bylo dovozeno, že nezletilý je v již poměrně raném věku schopen právně jednat, resp. uzavírat bezformální smlouvy, při kterých je zároveň plněno, týkají-li menších majetkových hodnot.

Mimo to může s jednáním nezletilého vyslovit zákonný zástupce předběžný nebo následný souhlas. Nezletilý, který nenabyl plné svěprávnosti, není však nikdy, bez ohledu

na obsah ostatních ustanovení způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu (§ 36 OZ).

Úkol: Ke kterým právním jednáním potřebuje zákonný zástupce přivolení soudu, je uvedeno v generální klauzuli a demonstrativním výčtu v § 989 OZ. Seznamte se s tímto ustanovením a pokuste se vymezit šíři jeho dopadu v každodenním životě.

6.2.3. Podpůrná opatření při neschopnosti zletilého právně jednat

S respektem k nutnosti chránit slabší v soukromém styku byla do českého právního řádu implementována i řada mezinárodních úmluv (mj. evropská Úmluva o lidských právech a biomedicíně (č. 96/2001 Sb. m. s.), která mj. nabádá k zohledňování dříve vyslovených přání osoby, či Úmluva OSN o ochraně osob se zdravotním postižením (č. 10/2010 Sb. m. s.), která zakotvuje základní principy respektu k osobám se zdravotním postižením, zrcadlí se též v občanském zákoníku, jakož i dalších právních předpisech. V občanském zákoníku jsou upravena tato podpůrná opatření při neschopnosti zletilého právně jednat:

Předběžné prohlášení, které přichází v úvahu v případě, kdy člověk očekává ztrátu vlastní způsobilosti jednat. Lze v něm vymezit: kým a jak mají být spravovány záležitosti člověka (vč. správy jmění), jak má být naloženo s jeho majetkem, kde má být místo jeho bydliště, do kterého ústavu má být příp. umístěn, kdo má být jmenován opatrovníkem atd. Zákon stanovuje pro takové prohlášení poměrně přísné požadavky na formu (buď ve formě veřejné listiny, popř. soukromé listiny s datem a podpisy dvou svědků) a vymezuje soudu možnost „zasáhnout“ v případě (i pozdějších) konfliktů zájmů (§ 43 OZ). Na úpravu obsaženou v občanském zákoníku pak navazuje i procesní úprava, obsažená v ZŘS.

Příklad: *Jana trpí Alzheimerovou chorobou, u které v určitém časovém horizontu nastává ztráta způsobilosti právně jednat. Proto svým projevem vůle obsažným v předběžném prohlášení uspořádá své budoucí poměry podle svých představ a odloží účinnost tohoto prohlášení odkládací podmínkou, o jejímž splnění rozhodne soud (§ 42 OZ).*

Nápomoc při rozhodování lze charakterizovat jako „právo na konzultace“ a přichází v úvahu, pokud člověk trpí duševní poruchou, která mu činí obtíže při rozhodování, avšak s ohledem na jeho stav není důvod, aby byl omezen ve svéprávnosti (aby mu byl ustanoven opatrovník). Za tímto účelem může **podporovaný s podpůrcem** uzavřít smlouvu, jejíž účinnost je vázána na schválení soudem. Podpůrce se v ní zavazuje podporovanému, že bude s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních a bude mu nápomocen radami atd. Podpůrce není opatrovníkem, neprojevuje vůli za podporovaného (to činí sám podporovaný). Nejdůležitějším oprávněním podpůrce je

možnost namítat neplatnost právního jednání podporovaného (§ 47 odst. 2, poslední věta OZ, též § 116a OSŘ).

Zastoupení členem domácnosti je formou podpory zletilého v případě, že trpí duševní poruchou a nemá jiného zástupce. Zastoupit jej může jeho potomek, předek, sourozenec, partner nebo osoba, která se zastoupeným žila nejméně tři roky ve společné domácnosti. Zastoupení se však vztahuje pouze na obvyklé záležitosti tak, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného; je však limitováno co do svého rozsahu (např. při dispozici s prostředky na bankovním účtu zastoupeného) i právních jednání, se kterými může vyslovit souhlas (např. nemůže dát souhlas se zásahem do tělesné integrity zastoupeného s trvalými následky).

Příklad: Ivo je od narození postižen Downovým syndromem (jeho lehčí formou) a nikdy nebyl dán důvod pro omezení jeho svéprávnosti. Po nabytí zletilosti mu jeho rodiče oznámí, že jej budou nadále zastupovat z titulu zastoupení členem domácnosti. Ke vzniku zastoupení je nutné schválení soudu; soud v rámci soudního řízení zjistí že, Ivo je s tímto srozuměn a vznik zastoupení schválí.

Omezení svéprávnosti je razantním zásahem do práv člověka (zejména důstojnosti člověka), ke kterému může soud přistoupit pouze ve zcela výjimečných případech (*ultima ratio*) a pouze na omezenou dobu (max. 3 let, resp. 5 let, je-li zjevné, že se stav nezlepší, viz § 59 odst. 1 OZ). Musí to činit vždy pouze v zájmu člověka stíženého poruchou a k jeho ochraně, hrozí-li mu závažná újma. Soud je povinen (slovy zákona) „zhlédnout jej s plným uznáváním jeho práv a osobní jedinečnosti“ a vyvinout úsilí pokusit se zjistit jeho názor. Dojde-li k závěru, že by postačoval i mírnější prostředek podpory (např. nápomoc při rozhodování), je povinen rozhodnout v tomto duchu (viz též procesní úpravu v ZŘS, zejména § 39).

Předpokladem omezení svéprávnosti je fakt, že člověk trpí duševní poruchou, která není jen přechodná, mající takovou intenzitu či charakter, že člověk není schopen právně jednat nebo je schopen právně jednat pouze v některých záležitostech. Soud je povinen ve svém rozhodnutí jasně vymežit **rozsah omezení způsobilosti právně jednat** (většinou pozitivním nebo negativním výčtem činností, ke kterým je či není způsobilý) a **jmenovat** této osobě **opatrovníka**. Přitom je povinen respektovat (je-li to možné) přání opatrovnice, popř. osob jemu blízkých (je-li to k jeho prospěchu), a eliminovat případný konflikt zájmů.

Úkol: Zkuste se zamyslet nad konkrétním případem, kdy by mohlo přicházet v úvahu omezení svéprávnosti člověka. Formulujte pozitivní výčet omezení pro takovou konkrétní situaci. Vyhledejte pomocí elektronické databáze související judikaturu týkající se omezení svéprávnosti.

Soud musí vždy reflektovat stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti a dojde-li ke změně okolností, je povinen (i bez návrhu) své rozhodnutí **zrušit** nebo **změnit rozsah omezení**, popř. rozhodnout o realizaci jiného podpůrného opatření. Přestože v konkrétním případě dojde k omezení svéprávnosti, nezabavuje to člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

***Příklad:** Josef je chorobně marnotratný, proto mu byla rozhodnutím soudu omezena svéprávnost (limitace při nakládání s finančními prostředky) a ustanoven opatrovník. To mu však nebrání zajít si koupit noviny do trafiky nebo rozhodnutí nechat si na záda vytetovat draka chrlícího oheň.*

Soud naopak **nemůže člověka svéprávnosti zbavit**, nemůže ani rozhodnout obecně o omezení způsobilosti k protiprávnímu jednání; to však bude posuzováno vždy případ od případu.

6.3. Právo na ochranu osobnosti

Právo na ochranu osobnosti je právo osobní povahy, které náleží každému člověku bez rozdílu (proto bývá někdy označováno jako tzv. všeobecné osobnostní právo). Osobnost člověka požívá právní ochrany nejen po dobu života, ale i po jeho smrti (postmortální ochrana osobnosti).

Osobními právy jsou i tzv. **zvláštní osobnostní práva tvůrčí**, kterými však není nadán každý člověk, ale pouze původce díla, které je výsledkem jeho tvůrčí činnosti (tvorby), např. autor díla, původce vynálezu apod.

6.3.1. Východiska právní úpravy

Právo na ochranu osobnosti je garantováno na **úrovni mezinárodní a ústavní** (např. v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v Listině základních práv a svobod). Na úrovni **zákonné** je mu pak poskytována ochrana především **občanským zákoníkem**.

Právo na ochranu osobnosti:

- má **absolutní povahu**, tj. právu odpovídá povinnost všech ostatních zdržet se zásahů (ohrožení či porušení) do takového práva,
- je **nezadatelné a nelze se jej vzdát**,
- nelze je převést na jiné osoby (tj. je **nezcizitelné**),
- **nelze je omezit**, pokud by to bylo v rozporu se zákonem, dobrými mravy nebo veřejným pořádkem.

získání osobních údajů, které jsou nezbytné pro výkon úředních povinností nebo plnění úkolů z pověření úřadu, pokud není možno tyto údaje získat jiným způsobem, který je méně zásadním pro ochranu osobních údajů.

Člověk má právo být seznámen s osobními údaji, které byly získány o něm, a má právo tyto údaje napravit, pokud jsou nepravdivé.

Právo na právní ochranu osobních údajů je chráněno ústavně. Právo na právní ochranu osobních údajů je chráněno ústavně. Právo na právní ochranu osobních údajů je chráněno ústavně. Právo na právní ochranu osobních údajů je chráněno ústavně.

Příklad 1: Příkladem zákonné úpravy ustanovené k výkonu nebo ochrany práva (§ 86 odst. 1 OZ) je povinnost kanalizovat a odstranit soukromých objektů (včetně prostor obytných domů) nebo nepřípustné pohraní před domácností násilně.

Příklad 2: Příkladem zákonné úpravy ustanovené k výkonu nebo ochrany práva (§ 86 odst. 2 OZ) je povinnost prohlédnout, pokud byly splněny předpoklady pro výkon zákona o soukromé bezpečnosti veřejného provozu.

Příklad 3: Příkladem úpravy, která má za účel výkon úředních povinností nebo plnění úkolů z pověření úřadu (§ 86 odst. 2, věta poslední OZ), je ustanovení, podle kterého je povinností obce o změně územního plánu.

Příklad 4: Příkladem vědecké a umělecké tvorby je umělecké zpracování, které má za účel vědecké a umělecké tvorby, pokud je zpracováno v rámci vědecké a umělecké tvorby.

Příklad 5: Příkladem úpravy, která má za účel výkon úředních povinností nebo plnění úkolů z pověření úřadu (§ 86 odst. 2, věta první OZ), je ustanovení, podle kterého je povinností obce o změně územního plánu.

6.3.6. Vybrané chráněné statky osobnosti

Občanský zákoník poskytuje ochranu **jménu a příjmení člověka**, jakož i dalším jménům a rodnému příjmení (§ 77 OZ). Ochrana je poskytována i **pseudonymu** (§ 79 OZ). Člověk je oprávněn pseudonym užívat jak pro určitý obor své činnosti (např.

v literatuře) nebo i pro soukromý styk. V případě, že pseudonym vejde ve známost, požívá stejné ochrany jako jméno. Užívá-li někdo v právním styku jiné jméno než své vlastní, nese následky omylů, jakož i povinnost k náhradě újmy v této souvislosti vzniklé.

Pojem **soukromí** je možno chápat v různých významech. Představuje přirozenou stránku lidské osobnosti, jeho intimní sféru, která může být vytýčena obsahově i prostorově. Je pro ni charakteristické, že do ní jiný nesmí bezdůvodně zasahovat (vstupovat). **Ochrana práva na soukromí** zahrnuje zejména: nedotknutelnost obydlí či jiných soukromých prostor, ochranu intimní sféry v rámci veřejného prostoru, ochranu informací o člověku, včetně písemností osobní povahy a ochranu rodinného života.

Podoba zahrnuje vše, jak se člověk „jeví“ svému okolí. Ochrana **práva na podobu** zahrnuje zejména zákaz neoprávněného vyobrazení člověka, na jehož základě je dotyčný zpětně identifikovatelný (§ 84 OZ), zákaz neoprávněného šíření podoby (§ 85 OZ) a zákaz narušení soukromých prostor člověka, sledování jeho soukromého života nebo pořizování, využívání a šíření zvukového nebo obrazového záznamu o soukromém životě člověka (§ 86 OZ). Tyto chráněné statky je však možné použít (resp. do nich zasáhnout) se svolením člověka, případně na základě zákonné licence.

Člověk je nedotknutelný (§ 91 OZ). **Ochrana duševní a tělesné integrity** úzce souvisí s přirozenými právy na život a zdraví. Do duševní či tělesné integrity člověka lze zasáhnout zásadně pouze s jeho svolením.

Svolení (souhlas), tj. jednostranný projev vůle (právní jednání), musí být vždy informovaný a svobodný. **Informovaný souhlas** je takový, kterému předchází seznámení s povahou zásahu a jeho možných následcích. Ke svolení se nepřihlíží, byla-li by člověku způsobena vážná újma (§ 93 odst. 1 OZ). Výjimkou jsou situace, kdy je zásah podle všech okolností nutný v zájmu života nebo zdraví dotčeného. Souhlas ku prospěchu dotčeného smí udělit i zákonný zástupce, není-li zastoupený schopen dát souhlas sám.

Příklad: V kritické situaci na skalní stěně ve vysokých horách amputuje svým nožem jeden horolezec druhému prst, který je zaklíněn ve skalní dutině a není možné jej vyprostit.

Úkol: Úprava ochrany duševní a tělesné integrity obsažená v občanském zákoníku je obecná (*lex generalis*) a použitelná, pokud zvláštní zákony (*lex specialis*) nestanoví jinak. Pomocí elektronické databáze vyhledejte zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a pokuste se v něm nalézt ustanovení, která řeší problematiku tzv. informovaných souhlasů v oblasti lékařské péče.

Člověk, jemuž byla odňata **část těla**, má právo dozvědět se, jak s ní bylo naloženo, přičemž vždy s ní musí být naloženo důstojným způsobem neohrožujícím veřejné zdraví. **Přenechání části těla jinému** je možné pouze za podmínek stanovených ve zvláštních veřejnoprávních předpisech (např. zákoně o transplantacích). Platí obecný **princip zákazu těžení finančního prospěchu z vlastního těla**, který plyne mj. z evropské Úmluvy o lidských právech a biomedicíně. Výjimku tvoří vlasy nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují. Ty lze přenechat i za odměnu a zákon vytváří fikci, že se na ně hledí jako na věci movité (tj. nikoli jako součást lidské osobnosti, viz § 112 OZ).

Lidské tělo je chráněno i po smrti člověka, který má možnost rozhodnout (v intencích zvláštní zákonné úpravy zákona o pohřebnictví), jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem a jaký má mít pohřeb. Aktuálně vychází zákonná úprava z konceptu **presumpce nesouhlasu s pitvou**, tj. pokud nejsou splněny podmínky zvláštních předpisů a nebyl dán souhlas s pitvou, platí, že pitva být provedena nemůže, neboť by šlo o právem neaprobovaný zákaz do tělesné integrity.

Zvláštní osobnostní práva tvůrčí se nevztahují ke všem lidem (na rozdíl od „všeobecného“ práva na ochranu osobnosti), ale pouze k tvůrcům (původcům autorských děl, zlepšovacích návrhů) v souvislosti s jejich tvůrčí činností (tj. ve vztahu k plodům jejich duševní činnosti). Tvůrcem může být pouze člověk, což vyplývá z povahy tvůrčí činnosti (tvorby) samé. Mezi tato práva patří **osobní právo na ochranu autorství, osobní právo na ochranu původcovství výkonu výkonného umělce a osobní právo na ochranu původcovství ideálních předmětů průmyslových práv**.

Zvláštní soukromoprávní režim je nastaven při **ochraně osobních údajů** v zákoně č. 101/2000 Sb., který reguluje ochranu osobních údajů o fyzických osobách, práva a povinnosti při zpracování údajů, podmínky jejich předávání do jiných států a postavení a působnost Úřadu na ochranu osobních údajů. Režimu tohoto zákona podléhají jak mocenské orgány, tak i fyzické osoby a právnické osoby. Na řádné zpracovávání osobních údajů dohlíží Úřad na ochranu osobních údajů.

Úkol: Vyhledejte pomocí internetu webové stránky Úřadu na ochranu osobních údajů a seznamte se s jeho působností.

Od poloviny roku 2018 přichází v úvahu použitelnost Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2016/679, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.